

سلسله انتشارات

نشر قطره - ۵۲۷

تأثر امروز جهان - ۳۳

مجموعه زیر نظر: دکتر قطب الدین صادقی

نشر قطره

این کتاب ترجمه‌ای است از:

Le Bread and Puppet Theatre

Françoise Kourilsky

La Cité Editeur - 10, Métropole, Lausanne

کوریلسکی - بلیارد، فرانواز Kourilsky - Belliard, Françoise
تاتر نان و عروسک / فرانواز کوریلسکی؛ ترجمه میترا رئیس. - تهران:
نشر قطره، ۱۳۸۳.

۲۸۸ ص: مصور، جدول. - (سلسله انتشارات نشر قطره، ۵۲۷. تاتر امروز
جهان؛ ۳۳)

le bread and puppet theatre, 1971. عنوان اصلی:

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

واژه‌نامه.

کتابنامه به صورت زیرنویس.

نمایه.

۱. نمایش نان و عروسک. ۲. شومان، پتر، ۱۹۳۴ - م
Schumann, Peter. ۳. نمایش - ایالات متحده - جنبه‌های سیاسی. الف.

رئیس، میترا، مترجم. ب. عنوان.

ک ۹ ن / ۲۳۹۷ PN ۷۹۱ / ۵۲

۱۳۸۳

۳۹۶۱۲ - ۸۳ م

کتابخانه ملی ایران

شابک: ۹-۴۰۱-۳۴۱-۹۶۴ ISBN: 964-341-401-9

تئاتر نان و عروسک

فرانسواز کوریلسکی

ترجمہ

مینٹرا ریسی

نشر قطره

تئاتر نان و عروسک

فرانسواز کوریلسکی

ترجمه میترا رئیسی

چاپ اول: ۱۳۸۴

لیتوگرافی: طاووس رایانه

چاپ: سارنگ

تیراژ: ۱۱۰۰ نسخه

بها: ۲۵۰۰ تومان

حق چاپ برای نشر قطره محفوظ است.

آدرس: خیابان فاطمی، خیابان ششم، پلاک ۹ - تلفن: ۳ - ۸۹۷۳۳۵۱

تلفن دفتر فروش: ۸۹۵۶۵۳۷ - ۸۹۵۲۸۳۵ دورنگار: ۸۹۶۸۹۹۶

صندوق پستی ۳۸۳ - ۱۳۱۴۵

Printed in The Islamic Republic of Iran

توضیح ناشر

۱. با توجه به کمبود کتاب‌های پایه‌ای تئاتر، نشر قطره تصمیم گرفت مجموعه‌ای از کتاب‌های تئاتر را با نام «تئاتر امروز جهان» منتشر کند؛ برای پیشبرد این امر مهم از مشاورت نویسنده و کارگردان تئاتر، جناب دکتر قطب‌الدین صادقی، در جهت معرفی کتاب‌های پایه و مترجمانی که در این زمینه کار کرده‌اند، سود جست.

۲. نشر قطره مفتخر است که این مجموعه استثنایی و پرهزینه را مستقلاً و بدون کمک مالی هیچ مؤسسه‌ای ادامه داده و می‌دهد و فقط نیازمند همفکری سایر اساتید و هنرمندان است.

۳. از این مجموعه تاکنون ۲۲ عنوان منتشر شده است و بیش از ۳۰ عنوان نیز در دست تولید است که به زودی منتشر خواهد شد.

فهرست مطالب

مجموعهٔ تئاتر امروز جهان	۹
دیباچه	۱۳
۱. «خلق دو، سه، چندین تئاتر رادیکال»	۱۵
۲. از برادوی به تئاتر چریکی	۳۷
۳. پیکر تراشی آلمانی در جستجوی عروسک	۴۳
۴. مدرسه و ارايه	۵۳
۵. خیابان و کارگاه‌ها	۷۷
۶. فریاد مردم برای گوشت	۱۲۳
۷. جزیرهٔ کانی	۱۴۷
۸. شیوهٔ زندگی	۱۶۳
۹. بازیگران یا عروسک‌ها؟	۱۷۳
۱۰. «استعداد در دست»	۱۸۳
۱۱. بازی‌های تصادفی	۱۹۹
۱۲. نوشتار تئاتری	۲۰۵
۱۳. آتش	۲۱۷
۱۴. چرا تئاتر؟	۲۳۱
ضمیمه‌ها	۲۴۵
فهرست تصاویر	۲۸۴
فهرست اعلام	۲۸۷

مجموعهٔ تئاتر امروز جهان

وجود بیش از چهارده دانشکدهٔ هنرهای نمایشی دولتی و خصوصی در سراسر کشور، به اضافهٔ ده ها کلاس و کارگاه آزاد آموزش هنر بازیگری و کارگردانی، که هر ساله دست کم ۸۰۰ فارغ التحصیل متخصص و تعلیم دیده وارد بازار تولید هنرهای نمایشی می کنند، در جوار ۹۰۰۰۰ نفری که عضو ۴۴۰ انجمن نمایش شهرستان های سراسر ایران هستند، ما را در برابر مطالبات نیرویی فعال، جوان و پویا قرار می دهد که برای آموختن و اندوختن بیشتر از هر زمان دیگر، نیازمند منابع و کتاب های پرارزش و علمی در همهٔ زمینه های نظری و عملی هنر نمایش اند. کافی است تنها یادآوری کنیم که در زمینهٔ نمایشنامه نویسی در سال ۱۳۸۰، حدود ۲۰۰۰ نمایشنامه توسط درام نویسان جوان ایران به رشتهٔ تحریر درآمده است. ارقام و آمار زمینه های دیگر نیز بسیار درخور توجه اند:

- تشکیل ۱۸۰ کلاس آموزشی در گرایش های مختلف.

- برپایی ۸۷ جشنواره و همایش و یادواره: ۲۹ جشنوارهٔ استانی، ۶ جشنوارهٔ منطقه ای و ۵۲ جشنواره با عناوین مختلف از سوی انجمن های نمایش ایران در نقاط مختلف کشور.

- تولید ۲،۵۸۰ نمایش از سوی انجمن نمایش و ادارات فرهنگ و ارشاد اسلامی سراسر ایران.

- تعداد ۲۶،۰۰۰ اجرا از نمایش های تولید شده در گونه های مختلف.

— وجود ۹,۰۰۰,۰۰۰ مخاطب و تماشاگر.

— فعالیت ۲۹,۰۰۰ بازیگر، کارگردان، نویسنده، طراح و...

— ایجاد سالن‌های تئاتر در ۴۸ شهر از سال ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۰.

طرفه آن که این آمار و ارقام تنها مربوط به فعالیت‌های ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۰ در مراکز هنری و ادارات وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است.^۱ حال اگر فعالیت‌های گوناگون: ۵۵ کانون نمایش دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی، کانون‌های فرهنگی و هنری مساجد، واحد فرهنگی - هنری بنیاد شهید، واحد آموزش و تولید حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی، و سرانجام حجم بالای آموزش و تولید نمایش در ده‌ها خانه فرهنگی و فرهنگسراهای تهران و شهرستان‌ها را هم / بیفزاییم، خواهیم دید با نیرو، توان، کار و خلاقیت بسیار گسترده‌تری روبه‌رویم که به علت جوانی و جستجوگری، از هر نظر نیازمند تعلیم و آموزش‌اند. بنابراین بر اهل فن و قلم و مراکز علمی و انتشاراتی است تا در برابر استقبال گسترده و بی‌سابقه هنرمندان، دانشجویان و هنرجویان به این هنر پایه‌ای کهن و توانمند، تا آن جا که در توان دارند، بکوشند به قدر وسع و دانش خود از خرمن تجارب زنده و منابع علمی امروز دنیا توشه بردارند و به نوبه خود، پالوده و پیراسته و علمی، در دسترس این نسل جستجوگر و زنده و فعال بگذارند، تا حتی‌الامکان فاصله فنی و فکری خود را با آخرین تجربیات و دستاوردهای امروز جهان کم و کمتر کرده باشیم.

از این نظر تألیف و ترجمه مجموعه‌ای از کتاب‌های ارزنده و علمی که هم، ارزش دانشگاهی داشته و به کار کلاس‌های درس و تحقیق

۱. تمامی آمار و ارقام از منبع زیر نقل شده است: بولتن خبری گزارش‌های فصلی استان‌ها در گروه هماهنگی تئاتر مرکز هنرهای نمایشی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تا پایان سال ۱۳۸۲.

دانشگاهی بخورند، و هم مفید به حال تجربیات عملی و کارهای اجرایی گروه‌های فعال نمایشی در مراکز حرفه‌ای و تجربی، اولین دلمشغولی ما برای تألیف و انتشار این مجموعه است. به خصوص که در غیاب مراکز پژوهشی و علمی، نبود تحقیقات منظم هنرهای نمایشی، فقدان مراکز اسناد و مدارک هنری، و نیز کمبود کتاب و کتابخانه‌های تخصصی، ما در همه زمینه‌ها با کاستی‌های جدی و چشمگیری روبه‌رویم. وجود پاره‌ای پژوهش‌های سطحی - ژورنالیستی نیز که تألیف‌شان بسیار شتاب‌زده صورت می‌گیرد و اغلب آن‌ها به شدت کهنه و تکراری بوده و یا رونویسی ناشیانه از کتاب‌های دیگران و منابع خارجی‌اند و تقریباً هیچ کدام به نیازهای واقعی امروز هنر و هنرمندان ایران پاسخ نمی‌گویند، تا به امروز جز غلط‌آموزی، سطحی‌نگری و «پخته خواری» سود دیگری در بر نداشته‌اند.

گفتن ندارد که خلاقیت‌های نمایشی گوناگون هنرمندان ما زمانی به سامان بوده و از ارزش‌های مثبت و ماندگار برخوردار خواهند بود که زیربنای تئوری محکمی داشته باشند. و به درستی این مهم به دست نمی‌آید مگر به یاری آموزش درست، استادان فرهیخته، وجود منابع موثق و داشتن مآخذ دقیق و علمی که باب نظریات نوین یا بحث‌های تازه را بگشاید، و یا از اصول پایه و راهکارهای نوین برای غنای زیبایی‌شناسی نمایش امروز سخن در میان آورد.

از سوی دیگر کثرت فرهنگ‌ها، و وجود سبک‌ها، شیوه‌ها و گونه‌های جدید تئاتر در کنار آثار گوناگون بازمانده از حوزه‌های تمدن‌های مختلف از ۲۵۰۰ سال پیش تاکنون، فرهنگ تئاتر را چنان غنی و پیچیده و پریشناخته کرده است که بدون شک بدون تجهیز خود به منابع معتبر تاریخی یا تشریح اصول و روش‌های آن به یاری منابع پایه‌ای و مآخذ تشریحی نوین، امکان ندارد از دستاوردها و تجربیات گرانبار هزاران ساله

این هنر در سطح جهان باخبر شویم.

بنابراین تلاش ما این خواهد بود تا این مجموعه هم در زمینه نظری و عملی به نیازها پاسخ گوید و هم در باب مباحث تاریخی، ژانرها، سبک‌ها و تجربه‌های نوین، کمبودها را برطرف کند. و هدف در همه حال ارتقاء سطح کمی و کیفی هنر نمایش و تأمین نیاز هنرمندان، دانش‌آموختگان و دوستداران این هنر در زمینه‌های فکری و فنی پر ارزش است. باشد تا در جای خود پژوهشگران، منتقدان، گزارشگران هنری و خوانندگان مختلف را نیز به کار آید. و به‌ویژه هنرمندان گرامی شهرستان‌های دور و نزدیک را - که امکان دسترسی کمتری به مراکز علمی و دانشگاه‌ها دارند - از هر نظریاری رسان باشد.

قطب‌الدین صادقی

دیباچه

قریب به ده سال^۱ از حیات تئاتر نان و عروسک^۲ می‌گذرد اما تا سال‌های اخیر، عملاً برای دنیای تئاتر که به عمد خود را از آن دور می‌داشت ناشناخته بود. نخستین مقاله مهمی که به این تئاتر پرداخت در سال ۱۹۶۸ نوشته شد و آن مصاحبه‌ای است با پیتر شومان^۳، بنیان‌گذار این نوع نمایش که در شماره ۳۸ مجله مروری بر نمایش^۴ انتشار یافت. اندکی پیش از آن، در ماه آوریل، مردم اروپا این گروه آمریکایی را در جشنواره نانس^۵ کشف کرده بودند. این نه تنها ظهور زبان نمایشی جدید با در آمیختن بازیگران نقاب‌دار و عروسک‌های غول‌آسا بود بلکه «سیاست» نمایشی نوینی را نیز در برداشت: «ما نمایش‌ها را به قصد اجرا در محل نمایش خلق نمی‌کنیم. در کارگاه خود کار می‌کنیم و هرگاه چیزی برای گفتن داشته باشیم به کوچه و خیابان سرازیر می‌شویم.» تئاتر نان و عروسک به الگویی برای گروه‌های نمایشی جوان و بی‌شماری بدل شده که سعی در خروج از نهادهای جاافتاده رسمی نمایش دارند تا به‌طور مستقیم با زندگی در آمیزند. با این همه، پدیده‌ای هم‌چنان «استثنایی» باقی مانده

۱. این کتاب در سال ۱۹۷۱ در سوئیس منتشر شده است.م.

2. Le Bread and Puppet Theatre

3. Peter Schumann

4. Drama Review

5. Nancy

است که از شخصیت خالق آن، پیتر شومان و واقعیت آمریکایی امروزی
جدایی ناپذیر است: این تئاتر به ویژه با «جنبشی»^۱ که در دهه شصت علیه
«جامعه بزرگ»^۲، نژادپرستی و جنگ در ایالات متحده گسترش یافت
پیوندی نزدیک دارد.

در این جا، قصد دارم ماجرای یک گروه نمایشی «رادیکال»^۳ آمریکایی
را نقل کنم که می‌کوشید خارج از نظام اجتماعی آمریکا زندگی کند و با
روش‌های هنری خاص خود به مقابله با آن برخیزد. تلاش کرده‌ام از خلال
توصیف تمرین و مطالعه‌ی نمایشنامه‌های گوناگون بر سبک نمایش تسلط
یابم و رابطه‌ی آن را با جریان‌های هنری کنونی و واقعیت اجتماعی مورد
بررسی قرار دهم.

1. Mouvement. (اسم خاص در متن م.)

۲. شعار سیاسی لیندون ب. جانسون، رئیس جمهور آمریکا. وی در سخنرانی ۴ ژانویه
۱۹۶۰ این شعار را برای مشخص کردن برنامه اصلاحات ملی سر دادم.

۳. اصطلاح «رادیکال» در ایالات متحده برخلاف اروپا به سستی خاص مربوط نیست.
این کلمه در مقابل لیبرال به کار می‌رود و تقریباً می‌توان آن را «پیش‌رو» معنا کرد. فرد
رادیکال - چه سوسیالیست یا گرایشی خاص و چه کمونیست، صلح‌طلب، انقلابی،
ضدخسونت، مارکسیست یا هوادار آزادی مطلق - مخالف نظام است و ارزش‌ها و
ساختارهای بنیادی آن را مردود می‌شمرد. در حالی که لیبرال تنها در آرزوی اصلاح نظام
است.